

TEOLOGICKÁ INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV PRIESKUMU

Pavel Hanes

1 KVALITA ŽIVOTA (QOL)

Význam témy *kvalita života* môžeme vyjadriť citovaním ministra práce SR na konferencii r. 2002: "Kvalita života je nielen témou vašej konferencie, ale aj tým, čo Slovensko v 21. storočí najviac potrebuje."¹ Dá sa všeobecne povedať, že problém kvality života patrí medzi najdôležitejšie filozofické, spoločenské ako aj politické témy na začiatku dvadsiateho st. - spolu s udržateľným rozvojom, globalizáciou alebo právami človeka.

1.1 DEFINÍCIA QOL

Pre interpretáciu výsledkov prieskumu kázania vzhľadom na kvalitu života je rozhodujúca definícia, ktorou budeme "merať" získané dáta. Po zbežnom pohľade na rôzne definície QOL je zrejmé, že postoj ku QOL sa pohybuje medzi dvomi extrémami: na jednej strane je "vitalizmus", ktorý vidí v ľudskom živote hodnotu bez ohľadu na jeho "kvalitu", na druhej strane asistované samovraždy tam, kde pacient subjektívne nevidí zmysel života kvôli vážnej nemoci. "Medicínske uvažovanie o kvalite života, niekto správne povedal, bolo fundamentálnym omylom nacistických lekárov."² QOL z hľadiska kresťanského kázania sa síce týchto extrémov priamo netýka, ale podcenenie, či precenenie života z hľadiska jeho "kvality" sa nevyhnutne prejavuje v tematike kázní a následne aj v životnom postoji a pocite poslucháčov.

Ďalší problém s definíciou QOL je ten, že "každý rozumie" kvalite života implicitne, do ťažkostí sa dostávame, keď ju chceme merať, objektívne porovnávať alebo vedecky definovať. CAMPBELL, CONVERSE, and ROGERS charakterizovali *kvalitu života* ako "nejasnú a éterickú entitu, čosi, o čom mnoho ľudí hovorí, ale nikto celkom jasne nevie, čo s tým

¹ doc. Ing. Peter Magvaši, CSc. minister práce, sociálnych vecí a rodiny SR. In: FRK, V. (red.) *Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*, Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2002. s. 20.

² KASS, L. R. *Toward a More Natural Science*, New York : The Free Press, 1985, s. 206.

robiť.”³ Napriek tomu v ďalšom ako podmienky celkovej spokojnosti so životom udali napr. bývanie, zamestnanie, osobnú bezpečnosť, rodinu, vzdelanie, využitie voľného času a zdravie.

Pri hlbšom skúmaní moderných predstáv o živote zistíme, že okrem týchto ukazovateľov treba brať do úvahy aj nové, možno by sa dalo povedať "marginálne" ukazovatele, ktoré premenou kultúrneho prostredia nadobúdajú na význame. Jeden príklad: Moderný človek napr. v nebvývanej miere pripisuje význam zápachu a vôni. Kým v minulosti zápach a vôňa boli považované za otázku, ktorá súvisela skôr s luxusom, kým bežný deň bežného človeka bol naplnený zápachmi od potu po poľný hnoj, dnes sa neprítomnosť nepríjemného zápachu považuje za súčasť normálnej kvality života, čo dokazuje napr. obrovský priemysel vyrábajúci deodoranty. Tento meniaci sa vzťah k životu a zdraviu vyjadril časopis *The Economist*, keď napísal: "Jestvuje nová trhová kategória zvaná zdravý životný štýl (*wellness lifestyle*) a v celom rade podnikania, ak sa tejto kategórii nevenujete, len s problémami prežijete a ostanete v biznise...táto kategória zahrňuje množstvo sub-kategórií ako sú: kúpele, tradičná medicína, alternatívna medicína, behaviorálna terapia, spiritualita, fitness, zdravá výživa a krásny vzhľad. Stále viac zákazníkov požaduje holistický prístup k pociu zdravia a firmy, ktoré sa doteraz špecializovali len na jednu alebo dve z týchto oblastí, čelia teraz rastúcemu tržnému tlaku, aby rozšírili svoj sortiment služieb..."⁴ Zdá sa, že tento tlak vníma aj teológia a cirkev, ktorá sa stále viac zaoberá týmto problémom holistického zdravého životného štýlu.

Uvediem teraz niekoľko charakteristík QOL, na pozadí ktorých stanovíme tú definíciu, ktorou budeme posudzovať výsledky prieskumu.

1.1.1 MEDICÍNA

1.1.1.1 CHAMBERSOVA ENCYKLOPÉDIA ZDRAVIA

"Celostný (holistický) prístup v medicíne a ošetrovatelstve je vyjadrený aj novou dimenziou – kvalitou života. Tendencia hodnotiť kvalitu života je výsledkom záujmu o poskytovanie kvalitnej zdravotnej starostlivosti a tiež snahou o lepšie sledovanie a vyhodnocovanie výsledkov lekárskej starostlivosti a liečebných postupov."⁵ Pri liečení

³ CAMPBELL, A., CONVERSE, F! E., & ROGERS, W. L. *The quality of American life*. New York : Russel Sage Foundation, 1976.

⁴ *The Economist*, 6-12 January 2007, s. 51.

⁵ www.pulib.sk/elpub2/FF/Dzuka3/11.pdf (16.10.2010)

chronických a ťažkých onemocnení otázka kvality života z medicínskeho hľadiska obyčajne rieši problémy "...nezávislosti, pohyblivosti, bolesti a dôstojnosti."⁶

1.1.1.2 KORNBLITH, HOLLAND

Kornblith a Holland r. 1994 určili nasledovných sedem kategórií ako všeobecne prijímané za podstatné dimenzie kvality života: (1) fyzické zdravie, (2) schopnosť zúčastňovať sa normálnej každodennej aktivity, (3) emocionálna pohoda, (4) rodinná pohoda, (5) spoločenské zaradenie, (6) spokojnosť so zaobchádzaním, (7) sexualita.⁷

1.1.1.3 WHO

"Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) definuje kvalitu života ako jednotlivcov ich pozície v živote - v kontexte kultúry a hodnotových systémov, v ktorých žijú a vo vzťahu k svojim cieľom, očakávaniam, štandardom a záujmom."⁸

Doména	Aspekty
1. Fyzické zdravie	Energia a únava, Bolesť a nepohoda, Spánok a odpočinok
2. Psychologické	Telesný obraz a vzhľad Negatívne pocity Pozitívne pocity Seba-úcta Myslenie, učenie sa, pamäť a koncentrácia
3. Úroveň nezávislosti	Mobilita Activity každodenného života Závislosť na liečivách a lekárskej pomoci Schopnosť pracovať
4. Sociálne vzťahy	Osobné vzťahy Sociálna podpora Sexuálna aktivita

⁶ CHAMBERS, J. (gen. ed.) *The Facts On File Encyclopedia of Health and Medicine IV*, New York : Amaranth Illuminare, 2007, s. 43

⁷ KORNBLITH A. B., & HOLLAND, J C. *Handbook of measures for psychological, social, and physical function in cancer. Volume I: Quality of life*. New York : Memorial Sloan Kettering Cancer Center. 1994

⁸ www.who.int/mental_health/media/68.pdf (16. 10. 2010)

5. Prostredie	Finančné zdroje Sloboda, fyzické bezpečie a istota Zdravie a sociálna starostlivosť: prístupnosť a kvalita Domáce prostredie Príležitosti na získavanie nových informácií a zručností Účasť na príležitostiach na rekreáciu/volnočasové aktivity Fyzické prostredie (znečistenie/hluk/doprava/podnebie) Doprava
6. Spiritualita/Náboženstvo/Osobné presvedčenie	Spiritualita/Náboženstvo/Osobné presvedčenie

1.1.1.4 THE SCIENTIFIC WORLD JOURNAL

Soren VENTEGODT, Niels J. ANDERSEN, a Joav MERRICK z dánskeho ústavu pre skúmanie QOL píšú: "...tvrdíme, že poznanie zmyslu vášho života a správanie sa v súhlase s ním, je skutočným prameňom zdravia a duševnej pohody."⁹ V abstrakte k sérii článkov hovoria: "Približne sto ústredných ideí, ktoré sa vzťahujú na globálnu kvalitu života, je možné prostredníctvom holistickej medicínskej interpretácie zorganizovať do desiatich abstraktných kľúčových koncepcií: existencia, stvorenie sveta, stav bytia, každodenný život, nadanie, vzťahy, sex, zdravie, osobný rozvoj a terapia."¹⁰

1.1.2 SPOLOČENSKÉ VEDY

Spoločenské vedy kladú relatívne väčší dôraz na subjektívnu stránku QOL, teda na kognitívne a emocionálne vnímanie. Uvediem niekoľko príkladov:

1.1.2.1 BALEGOVÁ

"Výraz kvalita života je synkretickým, resp. syntetizujúcim pojmom, vymedzovaným najvšeobecnejšie pojatými ukazovateľmi typu (1) ekonomických indikátorov, (2) sociálnych indikátorov a (3) indikátorov subjektívnej psychickej pohody." [číslovanie pridané]¹¹

⁹ VENTEGODT, S. - ANDERSEN, N. J. - MERRICK, J: *Quality of Life Philosophy: When Life Sparkles or Can We Make Wisdom a Science?* In: *The Scientific World Journal* 3, 1160–1163, (2003).

¹⁰ http://www.thescientificworld.com/TSW/toc/TSWJ_ArticleLanding.asp (27. 11. 2010)

¹¹ BALEGOVÁ, O. *Kvalita života a obraz sveta*. In: FRK, V. (red.) *Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*, Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2002. s. 144.

1.1.2.2 COAN

"...kritériá kvality života, ktoré sa v prácach našich študentov najviac objavovali, sú prioritne psychologického charakteru. Predstavujú v súlade s naším predpokladom kritériá duševného zdravia a rastu osobnosti. Môžeme ich porovnať s modelom optimálnej osobnosti A. COANA, ktorý vymedzil jej 5 základných charakteristík: (1) efektívnosť (zmyslupnosť, cieľavedomosť, dosahovanie cieľov, úspešnosť); (2) tvorivosť, (3) vnútorná harmónia (pozitívna citová bilancia); (4) pospolitosť (sociálne vzťahy), (5) transcendencia."¹²

1.1.2.3 THE ECONOMIST

"Časopis *The Economist* prostredníctvom svojej *Intelligence Unit* vyvinul nový index "kvality života" založený na špecifickej metóde, ktorá spája výsledky prieskumov subjektívnej spokojnosti s objektívnymi determinantami QOL vo viacerých krajinách:"¹³
(1) Materiálne blaho, (2) zdravie, (3) politická stabilita a bezpečie, (4) rodinný život, (5) život v spoločenstve, (6) podnebie a zemepis, (7) stabilita zamestnania, (8) politická sloboda, (9) rovnosť pohlaví.

¹² DROTÁROVÁ, E. *Kvalita života u vysokoškolákov*. In: FRK, V. (red.) *Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*, Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2002. s. 187

¹³ www.economist.com/media/pdf/quality_of_life.pdf (1.11.2010)

1.1.2.4 EKOLÓGIA¹⁴

QOL závisí od zlepšovania starostlivosti o ekosystémy:

1.2 K TEOLOGICKEJ DEFINÍCII QOL

Teologická charakteristika QOL, prirodzene, nemôže byť založená výlučne na analytických vedách, ktoré skúmajú objektívne procesy. Ak použijeme HABERMASOVU schému delenia vied na (1) empiricko-analytické, (2) historicko-hermeneutické a (3) kritické sociálne,¹⁵ teológia bude patriť do druhej a tretej kategórie s tým, že v homiletike sa aplikuje predovšetkým tretia charakteristika teológia podľa habermasovského delenia. Takáto kriticko-formatívna funkcia teológie v kázaní vedie k vytváraniu subkultúry, ktorá vedie k subjektívnemu pocitu spokojnosti vzhľadom na dosahovanie špecifických cieľov

¹⁴ Zdroj: www.jfmed.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/UVZ_Files/Dokumenty_pre_studentov/Hudeckova/Nelekarske_programy/denni/Bc_1_rocnik/Kvalita_zivota.pdf (31. 10. 2010)

¹⁵ HABERMAS, J. *Knowledge and Human Interests: A General Perspective*, In: *Developments in Scholarly Publishing (LLED 565A)*, s. 308-310 (<http://pkp.sfu.ca/ojs/demo/present/index.php/joe/article/view/160/38>, 27. 11. 2010)

stanovených kázaniím. Tento jav sa potvrdzuje aj výskumom subjektívneho blaha (SWB - *subjective well-being*) v rôznych svetových kultúrach.¹⁶ Preto je dôležité všímať si nielen objektívne faktory QOL, ktoré sú dané medicínou, ekonomikou, či politickým systémom, ale aj subjektívne hodnoty špecifické pre zmysel života založený na biblickej teológii a viere v Boha.

Preto teológ k definícii QOL dospieva na základe viery človeka v Boha: "Pri analýze problému kvality života človeka z kresťanského pohľadu vychádzame z antropológie, ktorá predpokladá vzťah človeka k Bohu a človeka k človeku."¹⁷ Ježiš o cielei svojho pôsobenia povedal: "Ja som prišiel, aby mali život a aby ho mali hojnejšie."¹⁸ Život v biblickej teológii neznamená to isté ako "život" z hľadiska biologického, medicínskeho, psychologického, či sociologického, ale biblické videnie života v "normálnej situácii" kvalitu života aj v týchto dimenziách podporuje.¹⁹

1.2.1 BIBLICKÁ CHARAKTERISTIKA QOL

Prvou podmienkou biblickej kvality života je kontakt so zdrojom života, s Bohom ("...u teba je zdroj života..." Ž 36,10). Tento kontakt je možný prostredníctvom zbožnosti ("Bázeň pred Pánom je zdrojom života..." Pr 14,27) a múdrosti ("Náuka mudrca je zdrojom života..." Pr 13,14). Ďalej QOL podľa Biblie počíta s ľudskom sexualitou výlučne v rámci manželstva ("Nech je požehnaný tvoj prameň a teš sa žene svojej mladosti!" Pr 5,18), s dobrou komunikáciou ("Lahodnosť jazyka je stromom života..." Pr 15,4) a pripravenosťou dať si poradiť ("Kde nieto rady, plány sa rušia, daria sa však, kde je dost' poradcov." Pr 15,22). Sumárnym pojmom, ktorý v Starej zmluve zahrňuje kvalitu života vo všetkých jeho dimenziách, je biblický pojem *šalom*, ktorý vyjadruje život v duševnom pokoji a fyzickom zdraví²⁰ vzhľadom na ľudí aj vo vzťahu k Bohu.

¹⁶ "...dosahovanie cieľov sa môže líšiť vo vzťahu k blahu (*well-being*) v rôznych kultúrach v závislosti na stupni ocenenia týchto cieľov v týchto kultúrach" (DIENER, E. *Culture and Well-Being*, Dordrecht : Springer, 2009, s. 4.)

¹⁷ ZOZULAK, J. Teologicko-filozofické východiská skvalitňovania života. In: FRK, V. (red.) *Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*, Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2002. s. 162.

¹⁸ Ján 10,10.

¹⁹ "Normálnou situáciou" mám na mysli stav, v ktorom sa spoločnosť riadi zákonmi Stvoriteľa. V opačnom prípade môže život riadený biblickými zásadami viesť k radikálnemu zníženiu "kvality života" (napr. k ostrakizmu).

²⁰ "Ak budeš počúvať hlas Pána, svojho Boha, a budeš robiť to, čo je v jeho očiach správne, a poslúchneš všetky jeho rozkazy a zachováš všetky jeho ustanovenia, potom ťa nezastihnem takými biedami, akými som postihol Egypťanov, lebo ja, Pán, som tvoj lekár." (Ex 15,26)

V Novej zmluve Ježišovo pôsobenie je možné rozdeliť na tri hlavné súčasti: (1) kázanie, (2) exorcizmus, (3) uzdravovanie. Ježiš sám seba pripodobňuje k takým základným potrebám života ako je chlieb "Ja som chlieb života" (Ján 6,35); "Ale kto sa napije z vody, ktorú mu ja dám, nebude žízniť naveky..." (Ján 4,14).

Sumárnym pojmom Novej zmluvy vyjadrujúcim kvalitu života človeka je "večný život". Tento pojem síce obsahuje časové určenie "večný", ale z biblického kontextu je jasné, že tu ide viac o jeho kvalitu, ako o jednoduché predlžovanie biologického života do nekonečného trvania. "Večný život pripísaný človeku v jeho stvorenosti je život naplnený Božou slávou, tj. je to objekt otvorene zjavenej Božej lásky, ktorou sa Boh k nemu obrátil, a vo vlastníctve ktorého otvorene zjavil slobodu, ktorú mu daroval v spoločenstve so Sebou."²¹ Rakúsky rímsko-katolícky znalec mystickej teológie, barón VON HÜGEL, napísal: "...predmetom tu nie je čas a večnosť, ani telo a duch, ani najvyššie dobro, čo sú predmety predovšetkým filozofické. Ani tu nejde o nesmrteľnosť, či eschatológiu ani o Kráľovstvo Božie, či extázu čistej lásky, čo sú všetko prímárne náboženské záležitosti. ...[večný život] je skúsenosť, požiadoavka, sila, predstava, ideál, ktorý je v nekonečnom počte stupňov a spôsobov ukrytý, či viditeľný v každom špecificky ľudskom živote a čine..."²² Takto videný večný život je prítomný v objektívnej QOL ako etické konanie ako aj v subjektívnom blahu ako hlboké prežívanie zmyslu života vzťahnutého na večnosť.

1.2.2 QOL - PRÍPAD Z DEJÍN KREŠŤANSTVA

Vplyv kresťanského kázania na QOL celého národa je možné skúmať na prípade Anglicka v oseemnástom storočí. Sociálne pomery v Anglicku v 18. st. boli ovplyvnené zaberaním pôdy roľníkom (*enclosure*) a rastom bedárstva (*pauperism*)²³ Francúzsky historik Elie HALÉVY vyslovil často citovanú hypotézu, že evanjelikálne náboženstvo, osobitne metodizmus, zachránil Anglicko pred vypuknutím podobnej revolúcie, aká sa odohrala vo Francúzsku.²⁴ HALÉVY používal marxistickú historickú analýzu, ale neprijímal jej teoretické závery a sociálne zmeny v Anglicku v 18 st pripísal náboženskému hnutiu: "Prečo robotnícke vrenie z r. 1738, ktoré začalo násilnosťami, miesto toho, aby viedlo k sociálnej revolúcii, nadobudlo formu náboženského a mystického hnutia, ktorého ideál bol, celkovo vzaté, extrémne

²¹ BARTH, K. *Church Dogmatics II/2*, Edinburgh : T&T Clark, 1994, s. 772.

²² HÜGEL, F. VON *Eternal Life*, Edinburgh : T&T Clark, 1912, s. 1.

²³ TOYNBEE, A. *Lectures on the Industrial Revolution of the Eighteenth Century in England*, New York : Longmans, Green, and Co., 1923, s. 81.

²⁴ "Metodizmus bol liekom na jakobinizmus." (HALÉVY, E.: *England in 1815*, New York : Barnes & Noble, 1961, s. 590.)

konzervatívny? ...Takto metodizmus ustálil ľudové sily z r. 1739 spôsobom, ktorý bol priaznivejší k udržaniu úcty k jestvujúcim inštitúciám."²⁵

Táto historická analýza je zaujímavá z toho dôvodu, že jej autorom je Francúz, filozof a historik, ktorý podrobne študoval dejiny Anglicka. Jeho téza podporuje všeobecné kresťanské presvedčenie, že šírenie kresťanskej viery prispieva k zlepšeniu kvality života spoločnosti.²⁶

1.3 PRIENIK SEKULÁRNYCH A TEOLOGICKÝCH DEFINÍCIÍ QOL

Definície QOL v odstavcoch 1.1.1-1.1.2 zahrňujú mnohé aspekty života,²⁷ ale viera, či teologické myslenie nie sú ani raz explicitne uvedené. Môžeme sa domnievať, že sa "ukrývajú" pod pojmi "transcendencia", spiritualita/náboženstvo alebo "kultúrne služby". Pravdepodobným dôvodom je implicitné zaradenie teologického myslenia k subjektívnym interpretáciám sveta a ľudskej existencie. Napriek tomuto "vynechaniu" je po bližšom preskúmaní veci možné povedať, že kázanie informované Bibliou sa priamo, alebo nepriamo, týka všetkých ostatných kategórií tým, že dáva akýsi "návod" ako s nimi zaobchádzať, alebo ako v nich žiť. Ak snaha zlepšiť QOL zahrňuje zmenu správania, poznania, vzťahov aj kontextu života človeka, tak kresťanské kázanie má pre ňu zásadný význam, pretože vyzýva k pozitívnej zmene správania, k poznaniu miesta človeka v stvorení a k zodpovednosti za prostredie, v ktorom žije.

2 QOL PODĽA SÚBORU SKÚMANÝCH KÁZNÍ

2.1 METÓDA

Ako bolo uvedené vyššie, chápanie kvality života v teológii je vyjadrené pojmom *αἰώνιος*, ktorý sa prekladá slovenským slovom "večný", ale z biblických kontextov použitia vyplýva, že nejde len o adjektívum trvania, ale aj *kvality*. (Žiť nekonečne dlho nemusí nevyhnutne

²⁵ HALÉVY, E. *La naissance du Méthodisme en Angleterre*. In: *La Revue de Paris IV, Juillet-Août 1906*, s. 864.

²⁶ Podobné tvrdenie nájdeme aj u anglického historika Leckyho: "Hoci kariéra staršieho Pitta a nádherné víťazstvá na zemi aj na mori, ktoré boli dosiahnuté v čase, keď bol premiérom, tvoria oslňujúce epizódy v kralovaní Juraja II., myslím, že ich skutočný význam sa musí položiť nižšie ako je náboženská revolúcia, ktorá krátko predtým začala v Anglicku kázaním bratov Wesleyovcov a Whitfieldom. Vytvorenie veľkej, mocnej a aktívnej sekty, ktorá sa rozšírila na obe pologule a počítala mnoho miliónov duší bolo len jedným z jej dôsledkov. Mala tiež hlboký a trvalý vplyv na ducha štátnej cirkvi, na veľkosť a rozdelenie morálnych síl národa a dokonca aj na smerovanie politických dejín." (LECKY, W.E.H. *The History of England in the Eighteenth Century*, New York : D. Appleton and Comp., 1891, s. 567.)

²⁷ "Teoreticko-metodologické východiská a epistemologické prístupy k skúmaniu kvality života: ...filozofické, sociologické, politologické, ekonomické, psychologické, pedagogické, andragogické, environmentálne, kulturologické, etické a právne aspekty kvality života..." (FRK, V. (red.) *Kvalita života a ľudské práva v*

znamenáť pozitívum.) Skutočný "večný život" je život, "ktorý patrí Bohu"²⁸. Mať takýto život znamená zažiť niečo z kvality Božieho života už teraz.

"Večný život" biblickej definície ovplyvňuje kvalitu života meranú viacerými vednými odborníkmi²⁹ tak, že vedie veriacich k rozumnému správaniu v každej z uvedených oblastí. Ak sa vrátíme ku kázaniu Johna WESLEYHO, ktoré podľa HALÉVYHO viedlo k sociálnej zmene v Anglicku v 18. st., zistíme, že jeho teológia (nazvaná aj "posvätenecká teológia") "...je praktická. Neopisuje jednoducho náboženstvo mysle, aj keď je zároveň racionálna. Nie je to púha teológia budúceho života, hoci ten je v nej zahrnutý. Nehovorí jednoducho o tom, čo Boh urobil pre nás. Nenecháva nás bez udania miesta, kam máme ísť. Má do činenia s človekom v totalite jeho života. Svätosť musí, samozrejme, obsahovať všetko nevyhnutné nápravné kroky na pomoc celému človeku, či už v kríze alebo v jeho raste. Musí však tiež zahrňovať celý rozsah zmyslu života a naplnenie najvyšších dosahov jeho pozemskej skúsenosti."³⁰ Táto teológia a kázanie, ktoré je ňou motivované, "nelieta v oblakoch", ale "...zaujíma sa o existujúcu ľudskú situáciu. Zaujíma sa o životné situácie individuálnych osôb."³¹

WESLEY, ktorého kázne boli vyjadrením tejto teológie, sa pohybovali medzi témami "prízemnými" (napr. *O plýtvaní*)³² a "nadzemskými" (napr. *O večnosti*).³³ Okrem kázní publikoval diela, v ktorých sa vyjadroval k mnohým aktuálnym otázkam súčasnosti. Nás bude zaujímať, aký postoj zaujímal k niektorým z našich kategórií QOL.

V ďalšom budem postupovať podľa tém v skúmaných kázňach, pričom témy, ktoré sa vyskytovali najmenej, som zaradil na začiatok interpretácie. Tridsaťdva skúmaných kategórií som zoskupil do ôsmich paragrafov, v ktorých sú zaradené s nimi súvisiace pod-kategórie. Za každou položkou je najprv uvedené číslo, na ktorom sa "umiestnila" daná kategória a na konci je pomerné číslo v percentách.

kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých, Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2002. s. 11.)

²⁸ BROWN, C. *The New International Dictionary of New Testament Theology III*, Grand Rapids : Zondervan, 1986, s. 832

²⁹ "...ide o oblasť, v ktorej sa prekrýva výskum z celého radu vedeckých odborov: sociológia, ekonómia, psychológia, politické vedy, demografia a pod." ([www.government.gov.sk\data/files/Government.gov.sk1217-1.pdf](http://www.government.gov.sk/data/files/Government.gov.sk1217-1.pdf) 16.10.2010)

³⁰ WYNKOOP, M.B. *John Wesley: Christian Revolutionary*, Kansas City : Beacon Hill Press, 1970, s. 13

³¹ GRIDER, J. K. *A Wesleyan-Holiness Theology*, Kansas City : Beacon Hill Press of Kansas City, 1994, s. 30.

³² *On Dissipation*, (WESLEY, J. *The Works II*, New York : Carlton & Porter, 1856, s. 191.)

³³ *On Eternity*, (WESLEY, J. *The Works II*, s. 13.)

2.2 POZITÍVNE AKCEPTOVANIE SEXUALITY (3.) 4,79%

Sexualita možno ešte na kazateľni celkom neprekonalala viktoriánske škrupule a hovorí sa o nej menej, ako by si vyžadovala spoločenská realita. Na druhej strane treba brať vážne konštatovanie historika: "Sexualita je problematickejšie slovo, pretože ho nikto v storočiach, o ktorých hovorím [1500-1750] nepoužíval."³⁴ Z toho by vyplývalo, že ak sa na kazateľni menej hovorí o "sexualite", ešte to nemusí znamenať, že sa málo hovorí o veciach, ktoré so sexualitou bezprostredne súvisia - napr. manželstvo. Biblia síce hovorí veľmi otvorene o sexuálnych témach, ale kázanie je zrejme pod silnejším vplyvom cirkevnej sub-kultúry.

Zaujímavá je WESLEYHO poznámka na tému, ktorú by sme dnes nazvali feminizmom: "...U mnohých dlho platilo príslovie, že 'ženy treba len vidieť, ale nie počuť'. A podľa toho mnohí z nich boli vychovaní tak, akoby ženy boli určené len za príjemné hračky! Je toto úcta k sexualite? Alebo je to vari úcta k nim? Nie, je to najhlbšia neláska, je to hrozná krutosť..."³⁵ Z tejto krátkej glosy je možné vycítiť s akou vážnosťou a súcitom sa staval k problémom postavenia ženy a kladne hodnotil to, čo v modernom jazyku nazveme "sexualita".

2.3 VÝZNAM ODPOČINKU A ZÁBAVY (8.) 11,17%

K relatívne nízkemu výskytu tejto kategórie v skúmaných kázňach môžu prispievať dva faktory: na jednej strane je to tzv. "protestantská etika",³⁶ ktorá hodnotu človeka úzko spája s jeho schopnosťou pracovať a pracovným výkonom a na druhej strane je tradične negatívny postoj kresťanstva k zábave, ktorá odvádza človeka od zamyslenia nad sebou.³⁷ Kazatelia budú preto viac zdôrazňovať zodpovedný prístup k práci, ako odpočinok a pred zábavou *per se* budú skôr varovať. Toto môže viesť k pocitom viny, workoholizmu a neschopnosti uvoľniť sa. Na druhej strane, práca prežívaná ako radosť zo zmysluplnej činnosti nie je zanebdateľným faktorom v subjektívne chápanej QOL.

³⁴ "...Toto slovo sa prvýkrát objavilo v angličtine až r. 1800 a jeho použitie už oznamuje začiatok modernej sexuality. Kvôli tomuto nedávneému pôvodu ho historici v skorších obdobiach nepoužívajú. Upozorňujú na to, že v starších storočiach ľudia o sebe nerozmýšľali tak, že majú sexualitu, ani neklasifikovali ako sexuálne, ktoré my za také jasne považujeme. Poukazujú na to, že stará gréčtina a stredoveká latinčina dokonca ani nemali slovo pre sex alebo sexuálny." (WIESNER-HANKS, M. E. *Christianity and Sexuality in the Early Modern World*, London : Routledge, 2000, s. 3.)

³⁵ WESLEY, J. *The Works II*, s. 335.

³⁶ "Historicky sú nositeľmi asketického protestantizmu (v zmysle tu použitého významu) hlavne tieto štyri jeho formy: (1) kalvinizmus v tej forme, ktorú nadobudol v hlavných oblastiach svojho vplyvu v západnej Európe v priebehu 17. storočia, (2) pietizmus; (3) Metodizmus; (4) sekty pochádzajúce z baptistického hnutia." (WEBER, M. *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*, New York : Charles Scribner's Sons, 1950, s. 95.)

³⁷ "Keby bol človek šťastný, bol by taký tým viac, čím menej by sa zabával, podobne ako svätí a Boh." (PASCAL, B. *Pensées*, mesto neudané : Desclée de Brouwer, 1896, s. 103) V nedávnej minulosti na problém zábavy upozornili aj sekulárni autori - napr. Neil POSTMAN *Amusing Ourselves to Death* (London : Penguin Books, 1986).

2.3.1 ODDYCHOVÉ VYUŽITIE VOĽNÉHO ČASU (6.) 7,45%

Pojem "voľný čas" implikuje predstavu odpočinku, preto je možné túto kategóriu zaradiť sem ako subkategóriu "odpočinku a zábavy". Za jej nižší výskyt v kázaní zrejme môže zriedkavý výskyt tejto kategórie v Biblii ako aj to, že "voľný čas nie je podstatnou ľudskou charakteristikou, či konaním,"³⁸ čo tvrdí aj súčasná encyklopédia spoločenských vied. Voľný čas bol historicky vyhradený "nepracujúcim" triedam, ktoré sa mohli venovať svojim záľubám. Pod vplyvom štyridsiatich rokov marxistickej propagandy sa u nás takéto "voľnočasové triedy" ešte stále môžu považovať za "darmožráčov" a tu je pravdepodobný dôvod, prečo kazateľ o tom málo hovorí napriek tomu, že voľný čas je prakticky neustále na pozadí aktivity pracujúceho človeka. Podobne negatívny postoj k "triede voľného času" (*leisure class*) mal Thorstein VEBLEN (1857-1929). Tento však nepredpovedal víťazstvo pracujúcej triedy nad majetnými triedami, ale jej snahu dostať sa na ich úroveň.³⁹ Dejiny 20. st. túto predpoveď potvrdili. Pre naše skúmanie je dôležitý fakt, že negatívny postoj k "triede voľného času" sa aj odtiaľto môže prenášať do kriticky-etických a odmietavých postojov k voľnému času ako takému.

2.3.2 VÝZNAM OSOBNÝCH ZÁLUB (2.) 4,26%

Osobné záľuby, tzv. "koníčky", môžu byť cestou k rozvíjaniu kreativity ako aj veľmi dobrým prostriedkom duševnej hygieny. Evanjelikálne kázanie skôr reflektuje názor, ktorý WESLEY vyjadril nasledovne: "...každý má (aby sme použili šikovný pojem [*cant term*] dneška, a je naozaj veľmi vhodný) svojho koníčka! Niečo, čo potešuje veľkého chlapca na niekoľko hodín denne, a v čom dúfa nájsť šťastie. Ale hoci 'Nádej večne v ľudskej hrudi rastie, človek nikdy nemá, ale vždy len čaká šťastie'. Nepriek všetkému chodí v prázdnom tieni, ktorý veľmi skoro zmizne! Takže všeobecná skúsenosť, naša vlastná ako aj našich priateľov a známych, jasne dokazuje, že Boh stvoril naše srdcia pre seba a nemôžu nájsť pokoj, kým nespočinú v ňom..."⁴⁰

³⁸ HUNNICUTT, B. *Leisure*. In: DARITY, W. (ed.) *International Encyclopedia of the Social Sciences IV*, Detroit : Macmillan, 2008, s. 407.

³⁹ "Preskriptívna pozícia triedy voľného času ako príkladu renomovanosti vnútila mnoho čít jej životnej teórie nižším triedam s tým výsledkom, že vždy a v celej spoločnosti pokračuje pestovanie týchto aristokratických rysov. (VEBLEN, T. *The Theory of the Leisure Class*, New York : The Modern Library, 1934, s. 242.)

⁴⁰ WESLEY, J. *The Works II*, New York : Carlton & Porter, 1856, s. 190.

2.3.3 VYROVNÁVANIE SO VŠEDNOSŤOU A KAŽDODENNÝM STEREOTYPOM (9.)11,17%

Všednosť a stereotyp sa stáva problémom tam, kde rutine chýba vyšší zmysel. "Väčšina ľudí znáša opakovanie, ak jasne slúži vyššiemu cieľu."⁴¹ Na praktickej úrovni je potrebné rešpektovať potrebu striedania a pestrosti a vyhnúť sa tak zbytočnej únave. Napr. WESLEY poukazuje na to, že stále opakovanie rovnakej témy kázní vedie k únave "...bez ducha, života alebo sily."⁴² Na hlbšej úrovni, ktorú by sme mohli nazvať filozofickou, únava z opakovania životných činností môže mať pozitívny dopad, pretože čím má človek jasnejšiu myseľ, tým skôr je unavený stereotypom života. Znovu WESLEY: "Čím máš lepší úsudok, čím si silnejší v myslení, tým skôr sa nasýtiš svetom; a tým hlbšie si presvedčený, že všetko, čo prichádza je márnosť, hlúposť, nechutnosť a vyvoláva nevoľnosť."⁴³ Toto všetko ukazuje na nevyhnutnosť nájsť zmysel života v inom svete. Táto dvojznačnosť stereotypu je pravdepodobnou príčinou zriedkavého výskytu tejto témy v skúmaných kázňach.

2.4 SEBAAKTUALIZÁCIA (15.) 15,96%

Kurt GOLDSTEIN, ktorý je údajne pôvodcom pojmu "sebaaktualizácia", napísal: "Jestvuje len jeden motív, ktorým sa spúšťa ľudská aktivita: tendencia aktualizovať seba."⁴⁴ Podobne FROMM (1955) hovoril o potrebe ustanoviť seba (*self*) ako jedinečné individuum, dosiahnuť stav, ktorý ho odlíši od iných.⁴⁵ Maslow tvrdil, že sebaaktualizácia je najvyššie rozvinutie a využitie našich schopností, takže sa nakoniec staneme tým, čo je náš potenciál. Také osoby sú podľa Maslowa ego-centrické a nezávislé, rozhodujú sa podľa vlastných pravidiel a nepotrebujú pre svoje rozhodnutia spoločenský súhlas."⁴⁶ Ďalej tiež Maslow: "Sebaaktualizovaní ľudia, tj. plne rozvinutí, dávajú jasne najavo, že ľudské bytosti vo svojom najlepšom sú oveľa obdivuhodnejšie (bohu-podobné, hrdinské, veľké, božské, úžasné, láskyhodné atď.) ako kedykoľvek predtým si to mohli predstaviť vo svojej vlastnej prirodzenosti."⁴⁷

⁴¹ WINTER, R. *Still Bored in a Culture of Entertainment*, Downers Grove : InterVarsity Press, 2002, s. 21

⁴² WESLEY, J. *The Works I*, s. 319.

⁴³ WESLEY, J. *The Works V*, s. 137.

⁴⁴ GOLDSTEIN, K. *The organism*. New York: American Books, 1939, s. 196.

⁴⁵ FROMM, E.. *The sane society*. Oxon: Routledge, 2008, s. 39n.

⁴⁶ MASLOW, A. H. (1968). *Toward a psychology of being*. New York: Van Nostrand.

⁴⁷ MASLOW, A. H. <http://www.druglibrary.org/schaffer/lsd/maslow5.htm> (5. 11. 2010)

Táto psychológia seba-aktualizácie je založená na filozofii, ktorá je kresťanstvu vzdialená.⁴⁸ Bližšie k nej sa nachádza charakteristika ega, ako ju nájdeme vo filozofii Emanuela Lévinasa: " "Ľudská subjektivita interpretovaná ako vedomie, je vždy chápaná ako činnosť... V tomto prípade všetko sa odohráva tak, akoby ja bolo na jeho počiatku... [stretnutie s Iným] je udalosťou, ktorá zbavuje vedomie jeho iniciatívy, ktoré ma rozkladá a stavia ma pred Iného v položení viny; je to udalosť, ktorá ma stavia do obvinenia."⁴⁹ V LÉVINASOVEJ filozofii je ja aktualizované zvonku a vyžaduje zmierenie. Ak sa vrátíme k WESLEYmu, nenájdeme tam teóriu "ja", ale praktické konštatovanie, ktoré súhlasí s LÉVINASOVOU filozofickou charakteristikou "ja": "Čokoľvek tvrdíme, dá sa tvrdiť so skromnosťou a s rešpektom k tým múdrym a dobrým ľuďom, ktorí majú opačný názor."⁵⁰ Sebaurčenie je u WESLEYHO Boží dar, ktorý treba zodpovedne používať: "...On vás učinil slobodnými, máte vnútornú schopnosť seba-určenia, ktorá je podstatná pre vašu prirodzenosť. A takto s vami zaobchádza od začiatku do konca."⁵¹

2.4.1 - KRESŤANSKÁ SEBADÔVERA (17.) 15,96%

- AKCEPTOVANIE SVOJICH MENTÁLNYCH SCHOPNOSTÍ A OBMEZENÍ (11.) 13,83%

Seba-akceptácia nie je tradičná téma kresťanského kázania. "Ego" bolo v teológii, a teda aj v kázani, považované za prameň ľudských problémov. Situácia sa začala meniť s rozvojom modernej psychológie na začiatku 20. st. "Objav" a skúmanie podvedomia (FREUD), či nevedomia (JUNG) viedol aj teológiu k psychologizácii a novému antropocentризmu s následnou produkciou veľkého množstva (aj kresťanských) kníh zameraných na psychologickú "svojpomoc", objavovanie svojich skrytých možností, budovanie sebadôvery atď.⁵² Keď vezmeme do úvahy túto skutočnosť, približne štrnásťpercentný výskyt tejto témy v kázňach je dosť malý.

⁴⁸ Paul C. VITZ, profesor psychológie na newyorskej univerzite, napísal: "...psychológia sa stala náboženstvom, osobitne formou sekulárneho humanizmu založeného na uctievaní seba (*worship of the self*)."
(VITZ, P. C. *Psychology as Religion*, Grand Rapids : Eerdmans, 1977, s. 9.)

⁴⁹ LÉVINAS, E. *Thinking of the Other*, New York : Columbia University Press, 1998, s. 58.

⁵⁰ WESLEY, J. *The Works II*, s. 38.

⁵¹ WESLEY, J. *The Works II*, s. 98.

⁵² Jeden príklad: "Videl som zázraky u mužov aj žien vo všetkých stavoch a povolaniach na celom svete. Zázraky zažiješ aj ty, keď začneš používať silu svojej podvedomej mysle."
(MURPHY, J. *The Power of Your Subconscious Mind*, Englewood Cliffs : Prentice-Hall, 1963, s. 5.)

2.4.2 POZITÍVNE AKCEPTOVANIE MIESTA EXISTENCIE (14.) 15,43%

Vyst'ahovalectvo je historický problém Slovenska. Je možné, že kázanie na túto tému je boľavé, ale zároveň tak dôležité, že sa kazatelia pokúšajú presvedčiť mladú generáciu, aby neopúšťala svoje miesto v národe, v cirkvi a svojom lokálnom zbore(?)

2.4.3 POTREBA SEBAAKCEPTÁCIE A OSOBNEJ IDENTITY (16.) 15,96%

Podmienka pravdivej sebaakceptácie je transparentnosť a sebakúmanie. "Len keď je pred Bohom, môže človek celkom prísť k sebe v triezvej transparentnosti,"⁵³ tvrdí kresťanský filozof KIERKEGAARD. Biblické kázanie neidealizuje človeka, ale nazýva ho hriešnikom. Napriek tomu mu oznamuje, že v Kristovi ho Boh akceptoval a ponúka mu odpustenie. Toto napätie medzi pravdivým pomenovaním negatívnej skutočnosti a radostnou zvesťou evanjelia je náročnou úlohou kazateľa. Nie vždy sa však spája s identitou kresťana a môže sa ukrývať za témami ako sú "odpustenie hriechov" alebo "Božia láska". Pod týmito menami sa potom nachádza jedna z najdôležitejších tém kresťanskej QOL.

2.4.4 SPOKOJNOSŤ SO SCHOPNOSŤOU POMÁHAŤ INÝM (10.) 12,77%

WESLEY svojej sestre na túto tému napísal: "Vždy, keď si nadmieru pod tlakom okolností, musíš urobiť ďalší malý výlet. Kým pomáhaš iným, Boh pomôže tebe."⁵⁴ Dôležitosť pomoci iným je vyjadrením teológie lásky, ako bola nazvaná WESLEYHO teológia "Pravé náboženstvo spočíva v správnom vzťahu k Bohu človeku. Dvoma slovami, je to vd'ačnosť a dobroprajnosť (*gratitude and benevolence*); vd'ačnosť nášmu Stvoriteľovi a zvrchovanému Dobrodincovi a dobroprajnosť našim spolu-stvoreniam. Inými slovami, je to milovanie Boha celým srdcom a blížneho ako seba."⁵⁵

Ak je kladný vzťah k iným ľuďom tak vážnou súčasťou náboženstva, dalo by sa čakať, že sa kázne budú touto témou viac zaoberať.

2.4.5 SPOKOJNOSŤ SO VZHLADOM (5.) 5,85%

WESLEY sa vyjadril, že "...sotva by som vedel ušetriť dve alebo tri libry..."⁵⁶ na to, aby si dal strihať vlasy, a zlepšil tak svoj vzhľad, prípadne vylepšil zdravotný stav (ako naliehala jeho matka). Starostlivosť o svoj vzhľad podľa tohto vzoru tradične nie je vysoko na evanjelikálnej agende. Pritom v dnešnej vizuálnej kultúre formovanej filmom a televíziou by

⁵³ KIERKEGAARD, S. *Judge for Yourself!*, Princeton : Princeton University Press, 1944, s. 122.

⁵⁴ WESLEY, J. *The Works VII*, s. 118.

⁵⁵ WESLEY, J. *The Works II*, s. 432.

si táto téma zasluhovala väčšiu pozornosť. Náš pohľad na seba je až príliš formovaný vizuálnymi médiami: "Naučili sme sa vidieť seba a čítať okolnosti skrze vizuálne produkty na obrazovke/plátne. Toto posilňuje semiotické vedenie k skutočnej organizácii spoločnosti mimo filmu."⁵⁷ Príliš mnoho ľudí sa trápi tým, že sa fyzicky nepodobá na svojho hrdinu z filmu, či televízneho seriálu. Povzbudzovanie, že "každý má svoju krásu" nie je veľmi presvedčivé a kázanie by malo odhaliť pôvod tohto problému v plnej nahote.

2.5 HOLISTICKÝ PRÍSTUP K ŽIVOTU (19.) 17,02%

Holizmus je možné chápať ako opak redukcionizmu, ktorý sa obyčajne pokúša pochopiť celú realitu alebo vyriešiť všetky problémy tak, že venuje pozornosť vybranému segmentu informácií.

2.5.1 - ZDRAVIE (13.)15,43%

- DÔVERA V LEKÁROV(1.) 2,66%

Podľa značne vyššieho umiestnenia kategórie "zdravie" (15,43%) v porovnaní s kategóriou "dôvera v lekárov" (2,66%) je možné domnievať sa, že otázka zdravia sa u veriacich buď stotožňuje s dôverou v lekárov (preto o tom netreba ani hovoriť), alebo skôr sa spája s modlitbou a poslušnosťou Boha, ktorého nástrojom môžu, ale nemusia, byť aj lekári (preto sa o nich hovorí menej).

WESLEY používal metaforu lekára na Ježiša Krista: "...pravý charakter náboženstva Ježiša Krista je $\theta\epsilon\rho\alpha\pi\epsilon\iota\alpha \ \psi\upsilon\chi\eta\varsigma$, Božia metóda uzdravenia duše,... Takto veľký Lekár duší dáva lieky na uzdravenie tejto nemoci, na návrat ľudskej prirodzenosti, ktorá je totálne skazená vo všetkých jej schopnostiach."⁵⁸ Rozvoj modernej medicíny začal až so zásadnými objavmi v oblasti chémie v 19. st., no napriek tomu aj dnes platí, že problém človeka je hlbšie ako siaha lekárska veda. WESLEY na túto tému "Boh ich presvedčil o ich núdzi takým spôsobom, ktorému nerozumeli ani oni ani ich lekári. Preto nič nepomáhalo, kým neprišiel Veľký Lekár osobne."⁵⁹ Mnoho problémov je zapríčinených mysl'ou a vyžaduje duchovnú pastorálnu starostlivosť. Preto WESLEY vyhlasuje, že "...nikto nemôže byť dobrým lekárom bez toho, by nebol aj skúseným kresťanom."⁶⁰ "...Netreba sa čudovať, keď tí, ktorí nerozumejú náboženstvu si s týmto nevedia rady, a keď ich predpísané lieky neúčinkujú, keďže je jasné, že prípad si nesprávne

⁵⁶ WESLEY, J. *The Works VI*, s. 597.

⁵⁷ FINKELSTEIN, J. *The Art of Self Invention*, London : I.B. Tauris, 2007, s. 8.

⁵⁸ WESLEY, J. *The Works I*, s. 398.

⁵⁹ WESLEY, J. *The Works III*, s. 144.

⁶⁰ WESLEY, J. *The Works IV*, s. 23.

vykladajú."⁶¹ Dnešný dôraz na prevenciu zdravým životným štýlom a holistický prístup v lekárskej starostlivosti⁶² WESLEYHO prístup potvrdzuje. "Dnešní lekári bez váhania povedia, že pacientov postoj a očakávanie sú aspoň také dôležité ako ktorákoľvek vedecká vymoženosť, akú vie moderná medicína poskytnúť."⁶³

U WESLEYHO nájdeme aj kritiku lekárskej nezodpovednosti, ktorá by mohlo zaznieť aj z dnešnej kazateľne: "Prečo sa len lekári zahrávajú so životmi svojich pacientov!"⁶⁴ alebo: "Nemohol som inak, ako urobiť poznámku o neodpustiteľnej nedbalosti väčšiny lekárov v takýchto prípadoch. Predpisujú liek za liekom bez toho, aby vedeli čo len bodku o príčine choroby."⁶⁵

Z uvedených poznámok a dnešného stavu slovenského zdravotníctva je dosť pochopiteľné, že sa otázka plnej dôvery v lekársku starostlivosť vyskytuje v kázňach zriedkavejšie. Vysvetľovať z kazateľne to, že "nie je lekár ako lekár" je sotva vhodné.

2.6 PENIAZE (21.) 18,09%

Peniaze sú niekedy v polovici výskytu v skúmaných kázňach. Podľa SIMMELA sú realita a hodnoty navzájom nezávislé kategórie. "Hodnota je pridaním k úplne determinovanému objektívnemu bytiu, podobne ako svetlo a tieň, ktorý nie je v ňom inherentný, ale pochádza z úplne iného zdroja."⁶⁶ Táto oddelenosť hodnoty a bytia je prameňom kresťanských pochybností o peniazoch a známeho biblického výroku "...koreňom všetkého zla je láska k peniazom..."⁶⁷ Na druhej strane peniaze sú predmetom obetovania, či vyjadrovania kresťanskej lásky a viery ("...Robte si priateľov z nespravodlivej mamony...")⁶⁸ Túto ambivalentnosť peňazí vyjadril WESLEY, keď napísal: "Odkladať peniaze nie je v lepšom súlade s dobrým svedomím ako zahodiť ich do mora."⁶⁹ Tento fakt mohol viesť k umiestneniu tejto kategórie uprostred, hoci varovanie pred zneužívaním peňazí na hľadanie šťastia by mohlo znamenať, že sa o veci hovorí viac. Tu však pravdepodobne pôsobí obava, že kazateľ bude spochybnený, že "vodu káže, víno pije" - a takéto podozrenie nie je ľahké vyvrátiť, keďže ide o vnútorný vzťah.

⁶¹ WESLEY, J. *The Works VI*, s. 575.

⁶² It is estimated that about 60 per cent of Australians are using complementary medicine, and spend about \$A2.3 billion on complementary medicines and the various therapies. (DI STEFANO, V. *Holism and Complementary Medicine*, Crows Nest : Allen & Unwin, 2006, s. vii.)

⁶³ CHAMBERS, J. (gen. ed.) *The Facts On File Encyclopedia of Health and Medicine IV*, s. 90.

⁶⁴ WESLEY, J. *The Works III*, s. 599.

⁶⁵ WESLEY, J. *The Works IV*, s. 23.

⁶⁶ SIMMEL, G. *The Philosophy of Money*, London : Routledge, 2004, s. 57.

⁶⁷ 1Tim 6,10.

⁶⁸ Lk 16,9.

2.7 - LÁSKA – PRIJATIE – SPOLUPATRIČNOSŤ(30.) 36,17%
- VÝZNAM RADOSTI(25.) 25,53%

Spoločenstvo je jedna z hodnôt, ktorými je charakterizovaný vzťah Božej Trojice k veriacim ("*milosť* Pána Ježiša Krista, *láska* Božia, *spoločenstvo* Svätého Ducha"⁷⁰) Z toho vyplýva hlboký teologický význam tejto kategórie pre QOL veriaceho, ba dalo by sa povedať, že tu ide samotnú *realizáciu života* človeka v jeho pôvodnom určení pre spoločenstvo s Bohom a inými ľuďmi.

2.7.1 - POMOC V HODNOTOVEJ ORIENTÁCII (28.) 31,38%
- POCIT SPOLUPATRIČNOSTI (26.) 27,13%
- VÝZNAM SOCIÁLNYCH A DUCHOVNÝCH VZŤAHOV (27.) 27,13%
- STIMULÁCIA K VZÁJOMNEJ POMOCI (23.) 21,28%
- SPOKOJNOSŤ S PODPOROU ZO STRANY RODINY (7.) 8,51%

Tieto štyri kategórie by bolo možné zaradiť pod spoločný nadpis "špecifické prejavy kresťanskej koinonie". WESLEY o tomto nielen kázal, ale zakladal miestne "spoločnosti" (*societies*), ktoré boli podelené na "triedy" (*classes*). Tieto sa schádzali raz týždenne a ich chronologicky prvou úlohou bolo vytvárať fond na podporu nábožných aktivít . Čoskoro však začali zabezpečovať aj vzájomnú pastorálnu a duchovnú podporu členom hnutia ako aj disciplinárne opatrenia v prípadoch neriadneho správania členov.⁷¹ Takto "triedne stretnutia" pomáhali v hodnotovej orientácii, vytvárali pocit spolupatričnosti aj stimulovali k vzájomnej pomoci. Tieto témy sú podstatnou súčasťou života v kresťanskej koinónii a aj tam, kde sa bunky, či domáce stretávanie explicitne nespomína, ich realizácia také formy kresťanskej aktivity predpokladá. Pokiaľ ide o podporu najužšieho prirodzeného spoločenstva, rodiny, biblický pohľad na ňu kladie vysoký dôraz ("Veď kto sa nestará o svojich, najmä o domácich, zaprel vieru a je horší ako neveriaci." 1Tim 5,8), ale nasledovanie Ježiša kladie vyššie (Ježiš povedal: „Veru, hovorím vám: Niet nikoho, kto by pre mňa a pre evanjelium opustil dom alebo bratov a sestry, alebo matku a otca, alebo deti, alebo polia, aby nedostal stonásobne viac;..." Mk 10,29-30). Preto aj WESLEY podriaďoval finančnú podporu od rodiny Božej vôli.⁷² Rodinné spoločenstvo je teda na poprednom mieste v rebríčku biblických hodnôt,

⁶⁹ WESLEY, J. *The Works II*, New York : Carlton & Porter, 1856, s. 250.

⁷⁰ 2Kor 13,13.

⁷¹ "Bolo odhalených mnoho neporiadnikov (*disorderly walkers*). Niektorí sa od svojich zlých ciest odvrátili. Niektorí boli vylúčení. Mnohí to pozorovali s bázňou a s úctou sa radovali v Bohu. (WESLEY, J. *The Works V*, s. 179)

⁷² "...ako si to [rodina] zodpovie v deň, keď Boh bude súdiť svet?" (WESLEY, J. *The Works III*, s. 573.)

nesmie sa však stať určujúcim motívom QOL, čo sa zrejme prejavuje aj v umiestnení tejto kategórie v skúmaných kázňach.

2.7.2 - ORIENTÁCIA V SOCIÁLNO M PROSTREDÍ (18.) 16,49% **- OBJEKTÍVNY POCIT ISTOTY A BEZPEČIA (22.) 19,68%**

Objektívny pocit bezpečia je obsahom QOL aj obsahom kresťanskej spásy. WESLEY vysvetľoval istotu spásy v súčasnosti a v budúcnosti nasledovne: "Pléroforia (alebo plná istota) viery je Božie svedectvo o tom, že sme zmierení s Bohom a vylučuje každú pochybnosť alebo strach v tejto veci. Toto sa týka len prítomného stavu vecí. Pléroforia (alebo plná istota) nádeje je Božie svedectvo, že vytrváme až do konca; alebo presnejšie, že sa budeme tešiť v Božej sláve."⁷³ Bežný súčasný pohľad na vieru ako na subjektívne presvedčenie, ktoré je viac-menej privátnym názorom veriaceho, je výsledkom stotožnenia kresťanskej viery s pocitom dôvery. Kresťanská viera rozhodne pocit dôvery (*fiducia*) obsahuje, ale rozhodujúci je jej objektívny historický a realistický obsah, tj. poznanie Boha v historickej osobe Ježiša Krista. Takéto poznanie vytvára potom objektívny pocit životnej istoty v Bohu. Tento obsah viery je centrálnou zvesťou kázania a jej umiestnenie niekde v strede "tabuľky" môže byť zapríčinené tým, že pojmy "istota viery" a "pocit bezpečia" sa na prvý pohľad neprekrývajú.

Pre orientáciu v spoločenskom prostredí je u WESLEYHO dôležitá nielen kresťanská viera, ale aj zdravý rozum. V jeho denníku nájdeme zápis: "Akú nepredstaviteľnú výhodu, pokiaľ ide o zdravý rozum (*common sense*) majú stredné vrstvy (*middling people*) na bohatými! Medzi ľuďmi vyšších vrstiev (*people of rank*) je toľko afektovania, toľko slov bez významu, toľko nezmyselných zvykov, že je plne oprávnený výrok pred tisíc sedemsto rokov *Rarus enim ferme sensus communis in ilia Fortuna*. (Lebo v tej vrstve je zdravý rozum vo všeobecnosti zriedkavý.)"⁷⁴

Spojenie istoty viery s použitím zdravého ("sedliackeho") rozumu je jedným zo znakov "normálneho" kresťanstva (ak sa taký výraz dá použiť). Blízke umiestnenie týchto dvoch kategórií v témach kázania by na túto skutočnosť mohli poukazovať.

2.8 ZMYSEL ŽIVOTA NAPRIEK ŤAŽKOSTIAM (31.) 36,70%

Umiestnenie tejto kategórie QOL na prvých priečkach štatistického výskytu nie je nič prekvapujúce. Ide o to, čo by bolo možné nazvať "Jóbovým problémom", ktorý je v nejakej

⁷³ WESLEY, J. *The Works VII*, s. 180.

⁷⁴ WESLEY, J. *The Works IV*, s. 4.

miere prítomný v živote každého človeka. Tento problém však nie je možné vyriešiť pomocou argumentácie.⁷⁵ Zvestovanie (κήρυγμα) má schopnosť dať človeku zážitok Božej lásky uprostred ťažkostí. Ohlasovanie evanjelia a kázanie Božieho slova je preto nenahraditeľnou súčasťou kvality života veriaceho.⁷⁶ Kresťanské zvestovanie (kázanie), ktoré si zaslúži to pomenovanie, sa vyrovnáva so všetkými súvisiacimi otázkami utrpenia - zmyslom života, významom bolesti, prijateľným náboženstvom pred Bohom, vládou nad svetom, skutočným charakterom reality a podobne. Viera v dobrého Boha napriek "prírode s červenými zubami a pazúrami"⁷⁷ musí byť založená na hlbokoj náboženskej skúsenosti ak nemá byť len prázdny opakovaním cirkevnej dogmy. Práve k takej skúsenosti zvestovanie vedie.

2.8.1 - VÝZNAM BOLESTI (24.) 23,40%

- SPRACOVÁVANIE SMÚTKU A DEPRESIE (20.) 17,55%

- EMOCIONÁLNE ZRANENIA (12.) 14,89%

- VYROVNÁVANIE SO STAROSŤAMI (29.) 32,98%

"Boh k nám hovorí pošepky v našich pôžitkoch, nahlas hovorí v našom svedomí, ale volá na nás v našej bolesti - je to jeho megafón, aby zobudil hluchý svet.⁷⁸ Bolesť nikdy nie je možné brať na ľahkú váhu, ale kresťanské zvestovanie jej dáva význam Božej reči k človeku. Tým sa rieši pravdepodobne najväčší problém bolesti - jej nezmyselnosť. Umiestnenie približne v polovici "rebríčka" môže naznačovať, že kazatelia hovoria viac o konkrétnych bolestiach ako o filozofickom, či teologickom význame bolesti pre kvalitu života.

S pocitom nezmyselnosti úzko súvisí depresia, ktorá "...je jednou z najbežnejších foriem mentálnych problémov v populácii. ...Napriek tomu je to ťažko pochopiteľná choroba: ľudia depresiu zatajujú; lekári ju radšej nerozoznávajú; príčina je neznáma; na liečenie sa nazerá s podozrievaním; a iné stavy dostávajú vyššiu prioritu."⁷⁹ Nižší výskyt napriek tak veľkému rozšíreniu medzi ľuďmi je zrejme spôsobený dvoznačnosťou tohto pojmu. Môže sa ním

⁷⁵ "Človek, ktorý myslí, musí byť pesimista; myslenie nikdy nedokáže vyprodukovať optimizmus. ...Keď sa človek dostane do zúfalstva, vie, že ani všetko jeho myslenie ho z neho nedostane, dostane sa odtiaľ jedine tvorčím úsilím Boha." (CHAMBERS, O. *Baffled to Fight Better*, s. 20.)

⁷⁶ Zvestovanie má význam aj pre neveriacich. Nepriamy význam je v tom, že biblické kázanie vedie k zlepšeniu kvality života celej spoločnosti (viď metodistické hnutie v 18. st.). Priamy význam nadobudne vtedy, keď u neveriaceho človeka vzbudí vieru a dovedie ho k stretnutiu s Bohom.

⁷⁷ TENNYSON, A. *In Memoriam*, London : Edward Moxon, 1850, s. 80.

⁷⁸ LEWIS, C. S. *The Problem of Pain*, Pymble : HarperCollins, 2009, s. 91.

⁷⁹ BALDWIN, D. S. *An Atlas of Depression*, New York : The Parthenon Publishing Group, 2002, s. 7.

rozumieť klinický stav, ktorý potrebuje odbornú starostlivosť, alebo "len" duševné rozpoloženie, ktoré si človek dokáže vyriešiť vlastnými silami.

Ak zvestovanie Božej lásky k človeku vytvorí spojenie dôvery medzi Bohom a človekom, vznikne priestor na to, aby "...do vedomia boli odoslané obrazy, ktoré reprezentujú emocionálne zranenia..."⁸⁰ Tieto zranenia blokujú schopnosť seba-prijatia, prežívania bezpečia a dôvery v medzi-ludských vzťahoch, ako aj uvedomenia vlastnej všeobecne ľudskej kompetentnosti. Schopnosť pomôcť v týchto zraneniach podľa JUNGA predpokladá, že terapeut sám bol podobne zranený (koncept "zraneného liečiteľa"). JUNG autoritatívne vyhlasuje, že "...len zranený lekár uzdravuje."⁸¹ Tento koncept je analogický ku kresťanskej viere v Ježiša, ktorý uzdravuje, pretože na seba vzal naše nemoci,⁸² aj keď JUNGOVO tvrdenie nepochádza z ortodoxnej kresťanskej teológie.

Problém starostí je viackrát spomínaný v Novej zmluve a do tejto kategórie je možné zahrnúť aj predchádzajúce problémy (napr. bolesť alebo smútok) podľa toho, čo je predmetom starostí. Explicitný výskyt tohto pojmu v Biblii je evidentne zodpovedný za vysoké percentuálne zastúpenie tejto témy v skúmaných kázňach.

Ak "ťažkosti" bez špecifikácie sú hneď na druhom mieste v počte výskytov v skúmaných kázňach, menší je výskyt špecifických ťažkostí (bolesť, depresia, emocionálne zranenia, starosti). Kázanie evanjelia a biblické vyučovanie vidí pôvod týchto ťažkostí nielen v prostredí, v ktorom sa človek nachádza, ale aj v jeho vlastnej nepoučiteľnosti. WESLEY na jednom mieste konštatoval: "Máme veľa ťažkostí so svojimi ľuďmi. ...Príliš mnohí z nich sa nechcú dať učiť, kým nepremôžeme ich skazenosť silou rozumu a mocou lásky."⁸³ Moderný človek (ani veriaci) nechce počuť, že je eticky skazený. V tomto je veľká výzva súčasného kázania ak sa má byť verné biblickej antropológii a súčasne blízke človeku dneška.

2.8.2 VYROVNÁVANIE S ODMIETNUTÍM POSKYTNÚŤ POMOC (4.) 5,32%

Osamelosť, "robinsonáda" je častý problém života, preto by sa dalo čakať, že o ňom bude kázanie častejšie pojednávať. Je veľmi nízke zastúpenie môže byť vysvetlené buď tým, že sťažnosti na ľudí u veriaceho sa prenášajú vierou v Božiu pomoc - v tomto zmysle si WESLEY v apríli 1757 zapísal: "Nemal som žiadnu pomoc, ani som žiadnu nechcel - pretože Boh obnovil moju silu: ale v nedeľu 13-teho som bol taký slabý v Snowfields, že som sa modlil,

⁸⁰ LEEMING, D. A. - MADDEN, K. - MARLAN, S. (ed.) *Encyclopedia of Psychology and Religion*, New York : Springer Science, 2010, s. 133.

⁸¹ In: SEDGWICK, D. *The Wounded Healer*, London : Routledge, 1994, s. 15.

⁸² "On vzal na seba naše slabosti a niesol naše choroby." (Mt 8,17)

⁸³ WESLEY, J. *The Works V*, s. 214.

aby Boh (ak to uzná za dobré) mi poslal pomoc do kaplnky - a dostal som ju. Prišiel jeden duchovný, ktorého som nikdy predtým nevidel a ponúkol mi pomoc."⁸⁴ Na druhej strane spoločensvá veriacich tvoria väčšinou dobrý kolektív, kde sa ochota pomôcť prejavuje výrazne lepšie ako mimo cirkvi.

2.9 PRIAZNIVÝ POSTOJ BUDÚCNOSTI (32.) 43,09%

Budúcnosť sa chtiac-nechtiac týka otázky smrti. Hoci smrť bola od začiatku významnou témou filozofie, "...v súčasnosti je zriedkavou témou filozofickej diskusie."⁸⁵ HEIDEGGEROV existencializmus z prvej polovice 20. st. riešil problém smrti výzvou k *autentickosti* života ako *existencie na smrť*. Táto autentickosť v existencialistickom ponímaní vyplýva z uvedomovania *existencie na smrť* a ovládnutia vlastnej časovosti vzhľadom na budúcnosť.⁸⁶ Teológ tu však namieta: "Je veľmi otázne, či samotné bytie je dostatočne nosné, aby trvalo umožňovalo ľudskú existenciu."⁸⁷

O probléme smrti z iného hľadiska pojednáva FREUD, keď hovorí o *inštinkte smrti* - "Každý, kto verí v existenciu polo-úmyselného sebe-ublíženia - ak sa takýto nešikovný výraz môže použiť - bude ochotný prijať prostredníctvom neho aj fakt, že okrem vedomej a úmyselnej samovraždy existuje aj polo-úmyselná anihilácia - bez vedomej intencie - ktorá je schopná ohrozovať život a maskovať sa ako náhodné nešťastie."⁸⁸ V tomto prípade nejde o problém vyrovnania sa s faktom smrti, ako u HEIDEGGERA, ale o problém opačný, ako zabrániť inštinktívnej túžbe po smrti.

Pravdepodobne najbežnejší nie je ani problém vyrovnania sa so smrťou (HEIDEGGER) alebo únik pred inštinktom smrti (FREUD), ale novodobý problém tabuizovania témy "smrť": Časopis *The Economist* publikoval *Report*, v ktorom sa na túto tému hovorí: "*Quality of life* je všeobecne známy výraz. Väčšina ľudských snáh je ostentatívne nasmerovaná na zlepšenie kvality života, či už jednotlivca alebo komunity, a táto myšlienka v konečnom dôsledku určuje najviac aspektov verejnej politiky a súkromného podnikania. Pokroky v zdravotníckej starostlivosti sú v pozadí najvýznamnejších pokrokov v kvalite života v nedávnej minulosti: ľudia (priemerne) žijú dlhšie a zdravšie ako kedykoľvek predtým. Ale 'kvalita smrti' je celkom iný problém. Smrť, hoci nevyhnutná, je znepokojivým predmetom myslenia

⁸⁴ WESLEY, J. *The Works III*, s. 623.

⁸⁵ MALPAS, J. - SOLOMON, R.C. *Death and Philosophy*, London and New York : Routledge, 1998, s. 1.

⁸⁶ "Die ekstatisch-horizontale Zeitlichkeit zeitigt sich primär aus der Zukunft." (HEIDEGGER, M. *Sein und Zeit*, Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1967, s. 426)

⁸⁷ THIELICKE, H. *Theologische Ethik*, Tübingen : J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1958, s. 644.

⁸⁸ FREUD, S. *The Psychopathology of Everyday Life*, London : T. Fisher Unwin, 1922, s. 201-202

a v mnohých kultúrach je tabu."⁸⁹ Kresťanské kázanie sa tohto "tabu" nemusí báť, pokiaľ je schopné prekročiť úroveň psychologickéj podpory súčasného stavu vecí. Umiestnenie tejto kategórie na najvyššej priečke tomuto nasvedčuje.

Postoj k budúcnosti v kresťanskom kázaní prekonáva smrť,⁹⁰ preto budúcnosť je pochopiteľným centrom teológie aj homiletiky. Kázanie sa nebojí hovoriť o smrti - o večnosti [WESLEY],⁹¹ hoci BONHOEFFER upozorňuje, že vzťah medzi časnosťou (*das Vorletzte*) a večnosťou (*das Letzte*) môže nabádať buď ku kompromisom, alebo k radikalizmu. "Radikalismus nenávidí čas, kompromis nenávidí večnosť."⁹² Už judaistická eschatológia poznala dve alternatívy: katastrofickú a perfekcionistickú. V prvej bolo celé ťažisko vzťahu k prichádzajúcemu Kráľovstvu Božiemu položené do budúcnosti (po katastrofe Posledného súdu), kým v druhej bol dôraz položený na prorocké uskutočňovanie Kráľovstva Božieho v súčasných vzťahoch náboženských a sociálnych. Tento problém sa dá riešiť jedine vo vzťahu k Ježišovi Kristovi, konštatuje BONHOEFFER.

Budúcnosť pre kresťanské kázanie je dvojaká: budúcnosť temporálna a budúcnosť eschatologická. K obojm dimenziám budúcnosti má kresťanstvo pozitívny vzťah, čo sa prejavilo aj na umiestnení tejto kategórie v skúmaných kázaniach.

3 ZÁVER

Ťažisko kvality života podľa skúmaných kázaní je zreteľne v oblasti medziľudských vzťahov (láska, dôvera), postojov v ťažkostiach (starosti, smútok) a osobitne v oblasti zmyslu života v budúcnosti. Oveľa menej sa zaoberá fyzickými/medicínskymi kategóriami QOL. Toto je pochopiteľné, keď teológii priznáme habermasovské zaradenie medzi vedy historicko-hermeneutické a kriticko-sociálne.

Celkový výsledok súhlasí s historickým kresťanským dôrazom na večnosť a život po smrti. Treba poznamenať, že nejde o ópium ľudu, ako náboženstvo nazýval MARX,⁹³ ale o presvedčenie, ktoré umožňuje realistickejšie predstavy o živote tak, ako sme to videli u WESLEYHO, ktorý nebo nenechal vrabcom ako navrhoval Heinrich HEINE.⁹⁴ Súčasná sociológia potvrdzuje, že "...náboženská skúsenosť je vtelená do sociálnej činnosti, ku ktorej

⁸⁹ http://graphics.eiu.com/upload/QOD_main_final_edition_Jul12_toprint.pdf (1.11.2010)

⁹⁰ Ján 11,25 (Ježiš hovorí:) "...Kto verí vo mňa, bude žiť, aj keď umrie."

⁹¹ "Na aký účel je darovaný ľuďom život? Prečo sme boli poslaní do sveta? S jedným jediným cieľom, aby sme sa pripravili na večnosť. Toto je jediná vec, pre ktorú žijeme. Toto je účel, a nič iné, pre ktorý náš život pokračuje." (WESLEY, J. *The Works II*, s. 405).

⁹² BONHOEFFER, D. *Ethik*, München : Chr. Kaiser Verlag, 1992, s. 148.

⁹³ MARX, K. - ENGELS, F. *Werke I*. Berlin : (Karl) Dietz Verlag, 1976, s. 378.

prispieva tým, že jej dáva zmysel, hoci niekedy presahuje do bodu, kde popiera každú hodnotu, ako nie celú realitu tak, ako to je v niektorých extrémnych formách askézy a mysticizmu. Ak sú takto pochopené, hlavné náboženské smery sa nesmú považovať za vzdialené obrazy neprístupného ideálu, ani za projekcie delíriových túžob, ktoré hľadajú v imaginácii iluzórnu realitu. Takýto prístup sledoval Max WEBER v diele *Protestantská etika a duch kapitalizmu*, kde zaobchádza s augustiniánskymi a kalvinistickými teóriami milosti tak, ako keby nepatrili do univerza ideí, ale ako s podstatnými ingredienciami v konštitúcii a udržovaní modernej civilizácie."⁹⁵ Masový návrat k spiritualite v najrôznejších formách potvrdzuje CHESTERTONOVU vetu, že "...hľadanie zdravia kvôli zdraviu vždy vedie k niečomu nezdravému".⁹⁶ Kresťanské kázanie podriaďuje zdravie a QOL vyššiemu cieľu, čím nepriamo podporuje kvalitný prežívanie života.

Ak pod QOL chápeme medicínsku definíciu týkajúcu sa (v prvom rade fyzickej) bolesti, pohyblivosti alebo nezávislosti, kresťanské kázne sa jej týkajú väčšinou nepriamo a ako sme videli, dosť zriedkavo. Ak však do QOL zaradíme schopnosť vyrovnať sa s ťažkosťami, vytváranie spoločenstva pozitívnych medziľudských vzťahov a celkovej viery v zmysel života, kresťanské kázanie je súčasťou jej vytvárania.

⁹⁴ HEINE, H. *Heines Werke I*, Berlin : Deutsches Verlagshaus, rok neudany, s. 96.

⁹⁵ BOUDON, R. - BOURRICAUD, F. *A Critical Dictionary of Sociology*, London : Routledge, 2003, s. 293.

⁹⁶ CHESTERTON, G.K. *Orthodoxy*, London : The Bodley Head, 1957, s. 123.